

Sunday, July 01, 2012
12:21 PM

არაკომერციული (არასამეწარმეო) ორგანიზაციების ფინანსების ორგანიზაცია საქართველოში

არაკომერციული საქმიანობის ძირითადი მოტივია საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, რომლებიც სახელმწიფო სექტორს ხშირად არ სურს ან არ შეუძლია დააკმაყოფილოს სრული მოცულობით. სამწუხაროდ, ქართულ სასწავლო-ეკონომიკურ ლიტერატურაში არაკომერციული (არასამეწარმეო) ორგანიზაციების შესახებ ინფორმაციის სიმცირე შეიმჩნევა, მათი ფინანსური საქმიანობა გარდა ცალკეული შემთხვევებისა ნაკლებადაა შესწავლილი. არადა, აღნიშნული სექტორი თანდათან მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ქვეყნის როგორც საზოგადოებრივ, ასევე ეკონომიკურ ცხოვრებაში. აქედან გამომდინარე, საჭიროდ მივიჩნიეთ განვიხილოთ საქართველოში არასამეწარმეო ორგანიზაციების საქმიანობა, ფინანსური ურთიერთობები და სტატისტიკური ანალიზი.

არასამეწარმეო ორგანიზაციების საკანონმდებლო გარემო 2012 წლისთვის, ექსპერტთა უმრავლესობის შეფასებით, საკმაოდ ლიბერალურია და არსებითად არ აფერხებს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციათა შექმნასა და ფუნქციონირებას. თუმცა, მნიშვნელოვანი პრობლემებია განვითარების თვალსაზრისით. ამ მხრივ მოქმედი კანონმდებლობა ჯერ კიდევ სრულად არ შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს და დამკვიდრებულ საუკეთესო პრაქტიკას.

ძირითადი კანონმდებლობა, რომელიც არეგულირებს სამოქალაქო საზოგადოებრივი ორგანიზაციების (სსო) საქმიანობას, არის საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (1997 წ., რომელშიც არსებითი ცვლილებები შევიდა 2006 წელს), საქართველოს საგადასახადო კოდექსი (2010 წ. სექტემბერი) და კანონი „გრანტების შესახებ“ (1996 წლის ივნისი).

თავისუფალი გაერთიანების უფლებას განამტკიცებს საქართველოს კონსტიტუცია. კონსტიტუციით უზრუნველყოფილია პიროვნების უფლება – შექმნას ან გაერთიანდეს საზოგადოებრივ გაერთიანებაში, მათ შორის პროფესიულ კავშირებში. საზოგადოებრივი გაერთიანების საქმიანობის შეჩერება და აკრძალვა შესაძლებელია მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით, საქართველოს ორგანული კანონით „საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერებისა და მათი აკრძალვის შესახებ“ (1997 წლის ნოემბერი) განსაზღვრულ შემთხვევებში. სამოქალაქო კოდექსი გან-

საზღვრავს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმას და რეგისტრაციის პროცედურებს. ზოგიერთი სახის საზოგადოებრივი ორგანიზაციის რეგისტრაციასთან დაკავშირებული საკითხები რეგულირდება სპეციალური კანონებით: კანონი „გრანტების შესახებ“ არეგულირებს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების დაფინანსების ძირითადი წყაროს – გრანტის გაცემისა და მიღების სამართლებრივ საფუძვლებს; „ბავშვთა და ახალგაზრდული ორგანიზაციების სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის შესახებ“ კანონი საზოგადოებრივი ორგანიზაციებიდან გამოყოფს ბავშვთა და ახალგაზრდულ ორგანიზაციებს, იძლევა შესაბამის დეფინიციებს და ქმნის ასეთი კავშირების რეესტრს სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის მიზნით; ცალკე კანონები არეგულირებენ პროფესიულ კავშირებსა და წითელ ჯვარს; კანონი „სპორტის შესახებ“ არეგულირებს სპორტული ფედერაციების შექმნის და ფუნქციონირების საკითხებს; კანონი „შემოქმედ მუშაკთა და შემოქმედებითი კავშირების შესახებ“ განსაზღვრავს შემოქმედებითი კავშირების შექმნისა და ფუნქციონირების წესებს; საგადასახადო კოდექსი განსაზღვრავს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ განხორციელებული საქმიანობის დაბეგვრის მექანიზმებს, აგრეთვე საქველმოქმედო ორგანიზაციის სტატუსის მინიჭების საკითხებს.

არასამეწარმეო იურიდიული პირები არ არიან მოგებაზე ორიენტირებული ორგანიზაციები და ეწევიან არასამეწარმეო საქმიანობას. თუმცა აღსანიშნავია, რომ მათ უფლება აქვთ ეწეოდნენ დამატარე ხასიათის სამეწარმეო საქმიანობას, რომლიდან მიღებული მოგებაც უნდა მოხმარდეს არასამეწარმეო იურიდიული პირის მიზნების რეალიზებას. ასეთი საქმიანობის შედეგად მიღებული მოგების განაწილება ამ იურიდიული პირის დამფუძნებლებს, წევრებს, შემომწირველებს, აგრეთვე ხელმძღვანელობას შორის დაუშვებელია. არასამეწარმეო იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს ფილიალი (წარმომადგენლობა), რომელიც არ წარმოადგენს დამოუკიდებელ იურიდიულ პირს, არამედ არის იურიდიული პირის ადგილსამყოფელის გარეთ არსებული წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების მქონე განცალკავებული ქვედანაყოფი და წარმოადგენს (სრულად ან ნაწილობრივ) მას ან ახორციელებს მის ფუნქციებს.

რაც შეეხება არასამეწარმეო იურიდიული პირის საქმიანობის სახელმწიფო კონტროლს, იგი შემოიფარგლება ამ პირის საქმიანობის შეჩერების ან აკრძალვის შესახებ გადაწყვეტილებით, რომელსაც იღებს სასამართლო საქართველოს ორგანული კანონით „საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერებისა და მათი აკრძალვის შესახებ“ განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით. ამ კანონის თანახმად, სასამართლოს შეუძლია 3 თვემდე ვადით შეაჩეროს საზოგადოებრივი გაერთიანების საქმიანობა, რომელიც არსებითად გადავიდა სამეწარმეო საქმიანობაზე. სასამართლოს ასევე შეუძლია აკრძალოს საზოგადოებრივი გაერთიანება, რომლის მიზანია საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობა ან ძალადობით შეცვლა, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფა, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა ან რომელიც ეწევა ომის ან ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს, ქმნის ან შექმნილი აქვს შეიარაღებული ფორმირება ან სასამართლოს მიერ მისი საქმიანობის შეჩერების შემდეგ განაახლებს სამეწარმეო საქმიანობას.

გრანტის სახით მიღებული შემოსავლების სამართლებრივი რეგულირება. კანონი „გრანტების შესახებ“ იძლევა გრანტის დეფინიციას, განსაზღვრავს გრანტის გამცემს და მიმღებს და არეგულირებს მათ შორის ურთიერთობას. მოცემული კანონი პრაქტიკულად ქმნის სამართლებრივ საფუძვლს გრანტით მიღებული შემოსავლების დაბეგვრის სპეციალურ რეჟიმში მოსახვედრად. ლოგიკურად ეს ნორმები საგადასახადო კოდექსში უნდა იყოს ჩართული. კანონის დამოუკიდებლად არსებობა ისტორიულმა განვითარებამ განაპირობა. 1996 წელს, როცა ეს კანონი იქნა მიღებული, საგადასახადო შეღავათები დამოუკიდებელი კანონებით წესდებოდა და შეიძლებოდა არ მოქცეულიყო საგადასახადო კოდექსში. მოგვიანებით, როცა შემუშავდა პირველი საგადასახადო კოდექსი, გრანტებზე შეღავათები გადატანილ იქნა კოდექსში, ხოლო სხვა რეგულაციები დარჩა დამოუკიდებელი კანონის სახით. პოლიტიკური საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული კანონის ასეთი სახით შენარჩუნება.

კანონი გრანტს განსაზღვრავს, როგორც დონორის მიერ გრანტის მიმღებისთვის უსასყიდლოდ გადაცემული მიზნობრივ სახსრებს ფულადი ან ნატურალური ფორმით, რომლებიც გამოიყენება კონკრეტული ჰუმანური, საგანმანათლებლო, სამეცნიერო-კვლევითი, ჯანმრთელობის დაცვის, კულტურული, სპორტული, ეკოლოგიური და სოციალური პროექტების, აგრეთვე სახელმწიფოებრივი ან საზოგადოებრივი მნიშვნელობის პროგრამების განხორციელებისთვის. გრანტი არ გაიცემა სამეწარმეო და პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად. კანონი განსაკუთრებული სიფრთხილით განსაზღვრავს გრანტის გამცემსა და მიმღებს, ასევე მათ შორის ურთიერთობას, რათა თავიდან იქნეს აცილებული დაწესებული საგადასახადო შეღავათების ზოროტად გამოყენება.

დონორსა და გრანტის მიმღებს შორის იდება წერილობითი ხელშეკრულება, რომელიც უნდა შეიცავდეს გრანტის გაცემის მიზანს, მოცულობას, მიღებული სახსრების გამოყენების კონკრეტულ მიმართულებას, მათი ათვისების ვადებს და იმ ძირითად მოთხოვნებს, რომლებსაც დონორი უყენებს გრანტის მიმღებს. გრანტის ერთ-ერთ თავისებურებას წარმოადგენს მისი მიზნობრიობა, ანუ იგი გაიცემა განსაზღვრული საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნის მისაღწევად. ამასთან ერთად აღსანიშნავია, რომ დონორის თანხმობით შეიძლება შეიცვალოს გრანტის მიზნობრიობა და იგი გამოყენებულ იქნეს არა თავდაპირველი მიზნებისთვის, რისთვისაც იგი გაიცემა.

არასამეწარმეო იურიდიული პირის ფორმით არსებობა ავტომატურად არ გულისხმობს რაიმე სახის გადასახადებისგან გათავისუფლებას. არასამეწარმეო იურიდიული პირების გარკვეული სახის გადასახადებისგან გათავისუფლება დაკავშირებულია მის მიერ განხორციელებულ საქმიანობაზე და შემოსავლის წყაროებზე. თუ არასამეწარმეო იურიდიული პირები ახორციელებენ ეკონომიკურ საქმიანობას, ისინი ექვევნიან ჩვეულებრივ საგადასახადო პირობებში და ამ გზით მიღებული შემოსავლები ექვემდებარება ჩვეულებრივი წესით დაბეგვრას. თუ არასამეწარმეო იურიდიული პირების შემოსავლებს შეადგენს არაეკონომიკური საქმიანობით მიღებული შემოსავლები (მაგალითად გრანტი, შემოწირულობა, საწვერო შენატანები), მაშინ ასეთი სახის შემოსავლები დაკავშირებულია განსაზღვრული სახის გადასახადებისგან გათავისუფლებასთან.

შეღავათები გრანტის სახით მიღებულ შემოსავლებზე:

- მოგების გადასახადი - მოგების გადასახადით დაბეგვრისგან თავისუფლდება არასამეწარმეო იურიდიული პირის მიერ მიღებული გრანტი;
- დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ) - დამატებული ღირებულების გადასახადისგან თავისუფლდება გრანტების შესახებ ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული საქონლის იმპორტი გრანტის გამცემი ან მიმღები პირის მიერ. გარდა ამისა გრანტის მიმღებ პირს, რომელიც „გრანტების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად ყიდულობს გრანტის ხელშეკრულების პირობებით გათვალისწინებულ საქონელს ან/და ამავე საწყისებზე იღებს მომსახურებას, უფლება აქვს დადგენილი წესით ჩაითვალოს ან დაიბეგოს.

რუნოს ამ საქონლისთვის თუ მომსახურებისთვის გადახდილი დღგ საგადასახადო ორგანოში საგადასახადო ანგარიშგაქტურის ან საქართველოს ფინანსთა მინისტრის მიერ დადგენილი წესის ანგარიშგების (დღგ-ის გადახდის დამადასტურებელი დოკუმენტის) წარდგენის საფუძველზე. დღგ-ის ჩათვლა ან დაბრუნება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განცხადება საგადასახადო ორგანოს წარედგინება დასაბეგრი ოპერაციის განხორციელებიდან 3 თვეში;

- საშემოსავლო გადასახადი - საშემოსავლო გადასახადის გადახდით დაბეგვრისგან თავისუფლება ფიზიკური პირის მიერ მიღებული გრანტი.

შელავათები შემოწირულობასა და საწევრო შენატანებზე. ორგანიზაციის მიერ მიღებული შემოწირულობა და საწევრო შენატანი გათავისუფლებულია მოგების გადასახადისაგან;

ქონების გადასახადი - არასამეწარმეო იურიდიული პირები გათავისუფლებული არიან ქონების გადასახადის გადახდისგან, გარდა მიწისა და

ეკონომიკური საქმიანობისთვის გამოყენებული ქონებისა. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, არასამეწარმეო იურიდიული პირები იხდიან ქონების გადასახადს მხოლოდ;

- მის საკუთრებაში არსებულ მიწაზე, აგრეთვე კანონით გათვალისწინებულ სარგებლობაში ან ფაქტობრივ მფლობელობაში მყოფი სახელმწიფო საკუთრების მიწაზე;

- იმ ქონებაზე (მის ზალანსზე რიცხული ძირითადი საშუალებები, დაუმონტაჟებელი მოწყობილობები, დაუმთავრებელი მშენებლობა და არამატერიალური აქტივები), რომელსაც გამოიყენებს ეკონომიკური საქმიანობისთვის.

შელავათები საბაჟო გადასახადსა და მოსაკრებელზე. გრანტის შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საქონლის იმპორტი თავისუფლდება საბაჟო გადასახადისა და მოსაკრებლისგან, საქართველოს პრეზიდენტის მიერ განსაზღვრული წესით.

VALERI MOSIASHVILI

NON-PROFIT (PROFIT) ORGANIZATIONS, FINANCIAL ORGANIZATIONS IN GEORGIA

Summary

Non-profit activity is mainly determined by the Public goods, services, in order to guarantee the production of wealth. Parts of the non-profits are developed significantly in market economy countries. Development can be explained not only by tax concessions, but the fact that state allocates an additional subsidies for non-profit organizations.

The mentioned sector becomes important gradually in Georgian political, social and economical life. This article is based on the alignment of the functioning features of finances of non-profit organizations in Georgia.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მოსიაშვილი ვ., ჭელიძე მ., ფინანსების საფუძვლები. თბ., 2012;
2. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი., თბ., 2010 (9/17/2010);
3. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, თბ., 2006.
4. www.geostat.ge